

Nr 40.

Ankom till riksdagens kansli den 21 april 1939 kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning av vissa framställningar rörande understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

Bankoutskottet får härmed avgiva utlåtande över nedannämnda till utskottet hänvisade framställningar rörande understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

Beträffande utredningen i de ärenden, som behandlas i utlåtandet, får utskottet, i den mån redogörelse i det följande ej lämnas, hänvisa till vederbörande propositioner och motioner.

A. Anslaget till diverse pensioner och understöd m. m.

I. Justitiedepartementet.

1:o.

Förste rådmannen i Falkenberg Leonard Gunnar Ivan Cassels änka och barn. I motion II: 148 hemställa herrar *Andersson* i Falkenberg och *Persson* i Vinberg, att riksdagen måtte besluta »*dels* att tillerkänna avlidne förste rådmän Ivan Cassels efterlevande maka Anna Cassel, född Klinghjert, en årlig pension av 1,500 kronor, att utgå under hennes återstående levnad, dock så länge hon förbliver ogift, *dels ock* att tillerkänna en var av makarna Cassels barn, Elin Vanja Ingegärd, f. den 7 november 1921, Gilles Per Ernst, f. den 12 maj 1923, och Ann-Mari, f. den 2 februari 1925, ett årligt understöd av 240 kronor att utgå till en var av dem till den dag de uppnått 18 år».

Av handlingarna i ärendet inhämtas,
att Cassel var född den 3 november 1883 och avled den 25 mars 1938;
att han alltsedan år 1913 utan avbrott innehaft anställning i staden Falkenbergs tjänst, intill utgången av år 1937 som förste rådmän och tillförordnad borgmästare och under tiden därefter såsom tillförordnad kommunalborgmästare;

att i samband med det vid 1937 års riksdag fattade beslutet att lägga Falkenbergs stad under landsrätt riksdagen (skr. nr 297) medgivit, att till Cassel finge från och med den dag, då föreskrift om stadens förenande i judiciellt avseende med Hallands mellersta domsaga trädde i kraft, från allmänna indragningsstaten under hans återstående livstid utbetalas årlig gottgörelse med 5,600 kronor, med iakttagande av ej mindre att å förmånen dyrtidstillägg icke skulle utgå, än även att, därest Cassel skulle utses till kommunalborgmästare i Falkenberg, han ej vidare skulle vara i åtnjutande av berörda gottgörelse;

att Cassel vid sin död efterlämnade änkan Anna Cassel, född Klinghjert, tre till myndig ålder komna barn i ett tidigare äktenskap samt i äktenskapet med Anna Cassel barnen Elin Vanja Ingegärd, född den 7 november 1921, Gilles Per Ernst, född den 12 maj 1923, och Ann-Mari, född den 2 februari 1925;

att bouppteckningen efter Cassel utvisade en brist av 7,177 kronor, varför boet avträdde till urarvkonkurs;

samt att änkefru Cassel och hennes omyndiga barn för sitt uppehälle endast haft att tillgå ett belopp av 6,416 kronor, som tillfallit dem såsom förmanstagare till av Cassel tecknade livförsäkringar, vilket belopp numera till stor del förbrukats.

I en den 18 oktober 1938 dagtecknad skrift anhöll änkefru Cassel — under förmålan att med rådmanstjänsten icke vore förenad någon rätt till pension, varför hon icke ägde för sig eller barnen utfå någon pension av Falkenbergs stad — att Kungl. Maj:t måtte förelägga 1939 års riksdag proposition om pension för henne och hennes barn med belopp, som med hänsyn till hennes makes tjänst och övriga omständigheter kunde finnas skäligt.

Stadsfullmäktige i Falkenberg, som beretts tillfälle att avgiva yttrande i ärendet, tillstyrkte bifall till framställningen under åberopande av ett utav stadens drätselkammare avgivet yttrande, vari drätselkammaren gjorde gällande, att då kronan i samband med stadens läggande under landsrätt från och med den 1 januari 1938 övertagit Cassels pensionering, staden i detta avseende ej hade någon skyldighet att sörja för Cassels efterlevande.

Länsstyrelsen i Hallands län förordade likaledes bifall till änkefru Cassels ansökning.

I avgivet utlåtande anförde *statskontoret* följande:

»I samband med det vid 1937 års riksdag fattade beslutet att lägga Falkenbergs stad under landsrätt har staten endast övertagit stadens förpliktelser med avseende å dåvarande förste rådmannen I. G. L. Cassels löneförmåner. Däremot var Cassels rådmansbefattning icke förenad med någon pensionsrätt. Vid sådant förhållande läser staten genom rådmanstjänstens indragande icke hava iklätt sig någon — vare sig juridisk eller moralisk — skyldighet att genom understöd sörja för Cassels efterlevande.

Statskontoret vill emellertid fästa uppmärksamheten vid, att Cassel vid sitt frånfälle alltsedan år 1913 utan något avbrott innehaft anställning i staden Falkenbergs tjänst, intill utgången av år 1937 som förste rådmän och

under tiden därefter såsom t. f. kommunalborgmästare. Under sådana förhållanden lär det böra ankomma på Falkenbergs stad att av stadens medel bereda Cassels efterlevande maka och minderåriga barn skäligt understöd.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får ämbetsverket hemställa, att förevarande framställning icke måtte till någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd föranleda.»

Genom beslut den 10 mars 1939 fann *Kungl. Maj:t* änkefru Cassels ansökning icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har statsverket från och med den 1 januari 1938 i samband med staden Falkenbergs läggande under landsrätt övertagit stadens förpliktelser med avseende å Cassels löneförmåner såsom förste rådmän därstädes. Då med befattningen ifråga icke varit förenad vare sig tjänste- eller familjepensionsrätt, föreligger icke någon skyldighet för staten att på grund av övertagandet av nämnda förpliktelser genom understöd sörja för Cassels efterlevande.

Med hänsyn till i ärendet föreliggande omständigheter finner utskottet emellertid billighetsskäl tala för att staten träder hjälpande emellan genom beviljande av ett årligt understöd åt Cassels efterlevande änka och minderåriga barn. Såsom förutsättning för ett dylikt medgivande synes dock böra gälla, att bidrag till pensioneringen av Cassels efterlevande lämnas jämväl från staden Falkenberg med minst samma belopp som det från staten utgående bidraget. Vad angår storleken av de understödsbelopp, som i förevarande fall skäligen böra utgå av statsmedel, vill utskottet tillstyrka, att änkefru Cassel beviljas en årlig pension å 456 kronor samt vart och ett av makarna Cassels minderåriga barn ett årligt uppfostringsbidrag å 120 kronor att utgå till och med utgången av det kalenderår, varunder barnet uppnår 18 års ålder. Å ifrågavarande pension och uppfostringsbidrag torde dyrtidstillägg böra utgå.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion II: 148, må medgiva, att förste rådmannen i Falkenberg Leonard Gunnar Ivan Cassels änka Anna Cassel, född Klinghjert, och makarnas minderåriga barn Elin Vanja Ingegärd, Gilles Per Ernst och Ann-Mari må från och med den 1 januari 1939 från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära, änkan en årlig pension av 456 kronor under sin återstående livstid, så länge hon förblir änka, samt ett vart av barnen ett årligt uppfostringsbidrag å 120 kronor till och med utgången av det kalenderår, varunder barnet uppnår 18 års ålder, allt under villkor, att staden Falkenberg beviljar Cassels efterlevande pensionsförmåner till minst samma belopp, vartill ovanberörda pension och uppfostringsbidrag jämte därå belöpande dyrtidstillägg sammanlagt uppgå.

Utskottet.

II. Försvarsdepartementet.

2:o.

Ingenjören vid Karl Gustavs stads gevärsfaktori Otto Einar Kullbergs dotter. I en den 10 mars 1939 dagtecknad proposition nr 203 har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, i punkten 1 föreslagit riksdagen medgiva, att ingenjören vid Karl Gustavs stads gevärsfaktori Otto Einar Kullbergs och hans efterlämnade änka Märta Ingegärd Kullbergs, född Asplund, minderåriga dotter Kerstin Ingegärd må från och med den 1 januari 1938 till och med utgången av det kalenderår, varunder barnet uppnår 18 års ålder, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära ett årligt uppfostringsbidrag å 384 kronor.

Av handlingarna i ärendet inhämtas,
att Kullberg var född den 3 oktober 1891 och avled den 4 december 1937;
att han från den 1 december 1925 intill sin död eller under omkring 12 år innehade anställning såsom ingenjör vid Karl Gustavs stads gevärsfaktori enligt ett mellan styresmannen för gevärsfaktoret och Kullberg upprättat kontrakt;

att han i nämnda egenskap åtnjöt arvode, som från och med den 1 november 1930 utgjorde 9,000 kronor för år;

att Kullberg vid sin död efterlämnade änkan Märta Ingegärd Kullberg, född Asplund, vilken är född den 23 november 1899, och dottern Kerstin Ingegärd, född den 1 december 1926;

att bouppteckningen efter Kullberg utvisade brist, dock att på grund av försäkringar, till vilka änkan och dottern insatts såsom förmånstagare, dessa uppburit ett belopp av omkring 2,100 kronor;

att Kullbergs efterlevande uppbära familjepension från Svenska personalpensionskassan, vilken pension utgår med för år räknat 510 kronor till änkan och 374 kronor till dottern eller med tillhoppa 884 kronor intill utgången av den månad, under vilken dottern uppnår 21 års ålder, samt med 680 kronor till änkan för tiden därefter, så länge hon lever och ej ingår nytt äktenskap;

samt att Kungl. Maj:t genom beslut den 29 april 1938 medgivit, att till Kullbergs dödsbo finge såsom begravningshjälp utbetalas ett belopp av 400 kronor från lantförsvarets anslag till extra utgifter.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

3:o.

Arbetaren vid Karl Gustavs stads gevärsfaktori Johan Arvid Jonssons änka. I motion II: 234 hemställer herr *Nilson* i Eskilstuna, att riksdagen må bevilja arbetaren Johan Arvid Jonssons änka Hilma Lovisa Jonsson, boende i Flundran 9, Eskilstuna, en årlig pension av lägst 384 kronor att utgå från ingången av år 1939.

Av handlingarna i ärendet inhämtas,
att Jonsson avled den 19 februari 1933;

att han var anställd som arbetare vid Karl Gustavs stads gevärsfaktori från och med den 14 mars 1891 till och med den 14 maj 1927, då han avgick med pension;

att han vid sin död efterlämnade änkan Hilma Lovisa Jonsson, född Andersson, vilken är född den 15 januari 1869, samt sonen Arvid Osswald, vilken är fabrikör i Eskilstuna och synes befinna sig i goda ekonomiska omständigheter;

att bouppteckningen efter Jonsson utvisade en behållning av 13,013 kronor;

samt att änkefru Jonsson på grund av sjukdom har betydligt nedsatt arbetsförmåga.

Styresmannen vid Karl Gustavs stads gevärsfaktori anhöll i skrivelse den 26 april 1933, att arméförvaltningens artilleridepartement måtte utverka pension åt änkefru Jonsson från och med den 1 mars 1933. I skrivelse till styresmannen den 1 maj 1933 ansåg sig emellertid artilleridepartementet för det dåvarande ej kunna ingå till Kungl. Maj:t med den begärda framställningen, enär departementet ej funnit sådana omständigheter vara anförda, vilka kunde giva skäl för utverkande av pension åt änkan Jonsson.

Utskottet vill erinra, att ifrågavarande pensionsärende är av beskaffenhet att böra prövas av Kungl. Maj:t i enlighet med de av 1930 års riksdag godkända grunderna för handläggning av ärenden om understöd i vissa fall åt efterlevande till personal i statstjänst. Vid sådant förhållande har utskottet icke funnit anledning att till behandling upptaga den i förevarande motion gjorda framställningen och således icke heller ingått på ett bedömande, huruvida de omständigheter, som år 1933 föranledde arméförvaltningens artilleridepartement att ställa sig avvisande till en då gjord framställning om pension åt änkefru Jonsson, alltjämt äga giltighet. På grund härav får utskottet avstyrka bifall till motionen och hemställer alltså,

Utskottet.

att förevarande motion II: 234 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

III. Socialdepartementet.

4:o.

Provinsiälläkaren Carl Gustaf Fritzells änka. I en den 10 mars 1939 dagtecknad proposition nr 203 har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, i punkten 2 föreslagit riksdagen medgiva, att provinsiälläkaren Carl Gustaf Fritzells änka Maria Kristina Fritzell, född Bergsten, må från och med den 1 december 1937 under sin återstående livstid, så länge hon förblir änka, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 804 kronor.

Av handlingarna i ärendet inhämtas,
att Fritzell var född den 9 februari 1863 och avled den 22 november 1937;
att han efter tjänstgöring å olika kommunala och statliga läkarbefattningar den 19 januari 1924 blev utnämnd till provinsiälläkare i Röstånga distrikt, i vilken befattning han kvarstått till den 17 februari 1928;

att han vid sistnämnda tidpunkt i pensionshänseende kunde åberopa en anställningstid i statens tjänst av något över 9 år 3 månader och att han därutöver tjänstgjort såsom extra provinsiälläkare under en sammanlagd tid av nära 3 år;

att 1928 års riksdag efter därom av Kungl. Maj:t framlagt förslag (prop. nr 78, p. 3; bankoutsk. utl. nr 30, p. 57; riksd. skr. nr 352, p. 41) beviljat Fritzell en årlig pension å allmänna indragningsstaten till belopp av 3,000 kronor;

att Fritzell, enär han vid utnämningen till ordinarie provinsiälläkare redan uppnått 60 års ålder, jämlikt bestämmelserna i reglementet för civilstatens änke- och pupillkassa ej kunde vinna delaktighet i denna kassa;

att han vid sin död efterlämnade änkan Maria Kristina Fritzell, född Bergsten, vilken är född den 26 juli 1869, samt tre till myndig ålder komna barn, därav en son och två gifta döttrar;

att sonen har kontorsplats i Stockholm och att döttrarna äro gifta, den ena med en extra hovrättsfiskal i Umeå och den andra med en lärare i Sigtuna;

att bouppteckningen efter Fritzell utvisade en behållning av omkring 300 kronor;

samt att ett belopp av 8,300 kronor tillfallit änkefru Fritzell på grund av en av mannen under livstiden tagen livförsäkring.

Statskontoret har erinrat, att riksdagen i åtskilliga tidigare fall beviljat pension åt änkor efter sådana befattningshavare, som på grund av inträdd ålder antingen icke alls eller ock endast mot erläggande av betungande retroaktivavgifter kunnat vinna delaktighet i vederbörande änke- och pupillkassa, och har ämbetsverket med hänsyn härtill förklarat sig icke vilja göra erinran mot att änkefru Fritzell bereddes en årlig pension genom framställning till riks-

dagen. Beträffande pensionens storlek har statskontoret såsom skäligt belopp föreslagit 804 kronor för år.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

5:o.

Intendenten hos statens arbetslöshetskommission, löjtnanten i armén Ernst Wilhelm Söderströms änka. I punkten 3 av förevarande proposition har Kungl. Maj:ts föreslagit riksdagen medgiva, att intendenten hos statens arbetslöshetskommission, löjtnanten i armén Ernst Wilhelm Söderströms änka Emma Maria Söderström, född Ellström, må från och med den 1 januari 1938 under sin återstående livstid, så länge hon förblir änka, uppbära — förutom henne på grund av mannens militära anställning tillkommande pension — en årlig pension från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. till belopp av 324 kronor.

Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Söderström var född den 7 december 1880 och avled den 31 januari 1936;

att han inträdde i krigstjänst den 7 december 1897, befordrades till sergeant av 2. klassen vid Hälsinge regemente den 25 juni 1907 och till sergeant av 1. klassen vid samma regemente den 5 april 1915;

att han den 5 december 1918 övergick från beställning å aktiv stat till reservstat vid Hälsinge regemente;

att Söderström, som år 1922 utnämns till fanjunkare å reservstat, efter den 7 december 1930 uppnådd pensionsålder avgick från beställningen å reservstat med rätt till reservstatspension samt i samband därmed inträdde i Hälsinge regementes reserv;

att han den 31 december 1931 utnämndes till löjtnant i armén;

att han under tiden 13 juli 1921—31 mars 1924 var inköpschef vid södra Sveriges statsarbeten;

att han från och med den 1 april 1924 intill sin död var anställd såsom intendent vid statens arbetslöshetskommissions kansli;

att hans avlöningsförmåner från och med den 1 juli 1933 uppgingo till 10,500 kronor för år;

att han vid sin död efterlämnade änkan Emma Maria Söderström, född Ellström, vilken är född den 15 december 1878, samt sex barn i ålder mellan 21 och 30 år, därav två söner och fyra döttrar;

att egendomen efter Söderström avträtts till urarva konkurs;

att änkefru Söderström åtnjuter pension efter mannen på grund av hennes militära anställning, vilken pension grundats på den änkepensionsrätt,

mannen innehade vid övergången å reservstat, och för närvarande utgår med 480 kronor 60 öre för år jämte dyrtidstillägg;

att änkefru Söderström på grund av sjukdom icke kan försörja sig genom förvärvsarbete;

samt att barnen icke hava sådan ekonomisk ställning, att de kunna verkamt bidra till sin moders uppehälle.

Statskontoret har anfört i huvudsak följande:

Enligt vad handlingarna i ärendet utvisa har Söderströms anställning vid södra Sveriges statsarbeten och statens arbetslöshetskommission varit av sådan art, att han i enlighet med vad som i liknande fall tillämpats bort kunna påräkna pension av statsmedel vid avgång från befattningen efter uppnådd pensionsålder.

Av handlingarna i ärendet framgår vidare, att boet efter Söderström blivit avträtt till konkurs samt att änkefru Söderström — vilken, enligt vad ämbetsverket under hand inhämtat, saknar andra medel till sitt uppehälle än änkepensionen å 480 kronor årligen — på grund av sjukdom är urståndssatt att försörja sig själv.

Vid hänsynstagande till nu angivna förhållanden vill statskontoret — ehuru Söderströms anställning vid ovanberörda statsarbeten och arbetslöshetskommissionen uppgått endast till något mer än 14½ år — icke motsätta sig, att änkefru Söderström erhåller ett årligt understöd av statsmedel. Detta synes böra sättas i förhållande till den avlöning mannen åtnjutit hos arbetslöshetskommissionen och till omfattningen av hans tjänstgöring hos kommissionen, varjämte hänsyn bör tagas till den änkefru Söderström redan tillerkända änkepensionen. För sin del vill statskontoret förordna, att understödet bestämmes till sådant belopp, att detsamma jämte den författningsenligt utgående änkepensionen uppgår till omkring 800 kronor. I enlighet härmed torde understödet böra fastställas till 320 kronor årligen att utgå från och med tidpunkten för mannens frånfälle den 31 januari 1936.

Föredragande *departementschefen* har icke funnit anledning till annan erinran mot statskontorets förslag än att pensionsbeloppet syntes för vinnande av delbarhet med tolv böra jämkas till 324 kronor samt att pensionen syntes böra utgå från och med ingången av år 1938.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

6:o.

Avlidne landsfiskalen Magnus Köhlers frånskilda hustru. I punkten 4 av förevarande proposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att avlidne landsfiskalen Magnus Köhlers frånskilda hustru Anna Karolina Köhler, född Petersson, må från och med den 1 januari 1938 under sin återstående livstid, så länge hon förblir ogift, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 1,128 kronor.

Av handlingarna i ärendet inhämtas,
att Köhler var född den 30 september 1875 och avled den 9 december 1937;
att han innehade befattning såsom ordinarie kronolänsman i Södra Møre härads västra distrikt under tiden från och med den 19 december 1905 intill den 1 januari 1918, då han tillträdde befattning såsom landsfiskal;
att han i sistnämnda egenskap tjänstgjorde i olika distrikt, senast från och med den 1 juni 1924 och intill sin död i Kungsåters distrikt;
att han var delägare i civilstatens änke- och pupillkassa med ett delaktighetsbelopp, som senast utgjorde 770 kronor, och att han erlagt stadgade avgifter till kassan;
att Köhler såsom innehavare av befattning med oregerad avlöning icke blivit underkastad bestämmelserna i allmänna familjepensionsreglementet;
att han den 26 mars 1909 ingick äktenskap med Anna Karolina Petersson, född den 20 augusti 1881;
att vederbörande häradsrätt genom utslag den 3 juli 1931, vilket utslag fastställdes av Göta hovrätt den 14 mars 1932, dömde till äktenskapsskillnad mellan makarna Köhler, därvid mannen Köhler förpliktades att såsom underhållsbidrag till fru Köhler utgiva 150 kronor i månaden;
att makarna Köhler åter flyttade samman den 4 april 1932 och därefter allt intill mannens död sammanbodde med varandra;
att Köhler vid sin död såsom dödsbodelägare efterlämnade tre bröder;
att bouppteckningen efter Köhler utvisade en behållning av omkring 16,000 kronor;
att enligt ett av Köhler den 27 maj 1934 upprättat testamente all hans egendom skulle vid hans död med full äganderätt tillfalla fru Köhler jämte annan person, till lika fördelning dem emellan;
samt att fru Köhler icke ingått nytt äktenskap.

Statskontoret har tillstyrkt pension åt fru Köhler till belopp av 1,128 kronor för år och därvid anfört följande:

Statskontoret vill erinra, att då i tidigare fall fråga uppkommit om beredande av pension åt frånskild hustru till sådan befattningshavare inom allmänna civilförvaltningen, som icke varit underkastad bestämmelserna i allmänna familjepensionsreglementet — enligt vilka frånskild hustru under vissa förutsättningar medgivits rätt till familjepension — ämbetsverket ansett sig icke kunna tillstyrka pension med hänsyn till de vittomfattande och svåröverskådliga konsekvenser, som skulle kunna följa därav.

Statskontoret, som alltjämt i princip vidhåller denna sin uppfattning, får emellertid med avseende å nu förevarande fall fästa uppmärksamheten vid de alldeles särskilda omständigheter som här föreligga, i det att Anna Karolina Köhler endast helt kort efter det äktenskapsskillnaden fastställdes flyttat samman med sin frånskilde man, och att denna sammanlevnad fortfarit under en tid av närmare sex år intill mannens frånfälle. Framhållas må också, att mannen Köhler i ett efter äktenskapsskillnaden upprättat testamente förordnat, att vid hans död hans kvarlåtenskap skulle med full äganderätt tillfalla Anna Karolina Köhler jämte viss annan person, till lika fördelning dem emellan.

På grund av nu anförda omständigheter och med beaktande jämväl av

den omständigheten, att landsfiskalen Köhler, sedan han den 19 december 1905 erhållit ordinarie tjänst, under hela sin tjänstetid erlagt avgift för familjepensionering, synas starka billighetsskäl tala för att Anna Karolina Köhler hålles skadeslös för den förlorade pensionsrätten på det sätt att genom framställning till riksdagen ett årligt understöd utverkas åt henne till belopp, motsvarande den familjepension, som jämlikt bestämmelserna i kungörelsen den 4 juni 1937 (nr 356) med bestämmelser angående familjepension m. m. i vissa fall, då allmänna familjepensionsreglementet ej är tillämpligt inom den civila statsförvaltningen, skulle hava tillkommit henne, därest hon varit änka efter mannen Köhler. En dylik änkepension skulle för närvarande uppgå till — inberäknat dyrtidstillägg och övriga tillägg — 1,400 kronor 40 öre för år räknat, vilket belopp närmast synes motsvara en års-pension av — i med tolv jämnt delbart tal — 1,128 kronor jämte dyrtids-tillägg enligt de grunder, som gälla för av riksdagen beviljade änkepensioner.

Utskottet. Med hänsyn till de i förevarande fall åberopade särskilda omständigheterna finner utskottet sig kunna tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag och får alltså hemställa,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

IV. Kommunikationsdepartementet.

7:o.

Kontrollanten hos byggnadsstyrelsen Anders Bergholms änka. I en den 10 mars 1939 dagtecknad proposition nr 203 har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, i punkten 5 föreslagit riksdagen medgiva, att kontrollanten hos byggnadsstyrelsen Anders Bergholms änka Alma Elise Bergholm, född Lönnberg, må från och med den 1 april 1938 under sin återstående livstid, så länge hon förblir änka, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 660 kronor.

Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Bergholm var född den 10 juli 1877 och avled den 11 mars 1938;

att han under tiden 1 juni 1919—21 augusti 1925 var anställd såsom målarmästare hos arméns kasernbyggnadsnämnd;

att han under tiden 22 augusti 1925—3 juni 1929 bedrev egen verksamhet och därunder på entreprenad utförde målningsarbeten för ett flertal i Boden förlagda regementen, ävensom för garnisonssjukhuset, flygfältet och telegrafverket i Boden;

att han från och med den 4 juni 1929 intill sin död innehade anställning med heltidstjänstgöring såsom kontrollant för målningsarbeten hos byggnadsstyrelsen;

att han för sin tjänstgöring hos byggnadsstyrelsen uppbar arvode, som för tiden intill den 24 oktober 1929 utgick med 7,200 kronor för år och under tiden därefter med 8,400 kronor för år;

att han vid sin död efterlämnade änkan Alma Elise Bergholm, född Lönnberg, vilken är född den 4 juli 1873, samt 3 söner och 2 döttrar;

att bouppteckningen efter Bergholm utvisade en behållning av omkring 800 kronor;

samt att änkefru Bergholm ej kan påräkna något mera verksamt bidrag till sitt uppehälle av sina barn.

Statskontoret har anfört, att änkefru Bergholms barn enligt ämbetsverkets uppfattning visserligen borde tillsammans kunna draga försorg om sin moder men att ämbetsverket med hänsyn till i ärendet föreliggande omständigheter ej ville motsätta sig, att pension av statsmedel bereddades änkefru Bergholm genom framställning till riksdagen. Pensionens belopp syntes enligt statskontorets mening böra bestämmas till 660 kronor för år.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

V. Ecklesiastikdepartementet.

8:o.

F. d. folkskolläraren Per August Petterssons änka. I likalydande motiornerna I: 93 av herr *Nilsson, Theodor*, jämte fem av första kammarens övriga ledamöter och II: 150 av herr *Johansson* i Öckerö jämte sju av andra kammarens övriga ledamöter hemställes, »att riksdagen må medgiva, att förre folkskolläraren Per August Petterssons änka Hilma Adolfina Pettersson, född Johansdotter, må från och med den 1 januari 1939 under sin återstående livstid, så länge hon förblir änka, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 444 kronor».

Av tillgängliga handlingar inhämtas,
att Pettersson var född den 14 oktober 1855 och avled den 15 december 1934;

att han vid uppnådd pensionsålder år 1920 erhöll avsked från befattningen såsom ordinarie folkskollärare i Skaftö skoldistrikt efter en tjänstetid såsom folkskollärare av 40 år;

att han åren 1879—1919 erlagt avgifter till den numera av statens pensionsanstalt övertagna folkskollärarnas änke- och pupillkassa å sammanlagt 1,329 kronor;

att han vid sin död efterlämnade änkan Hilma Adolfina Pettersson, född Johansdotter den 16 april 1859, med vilken han ingick äktenskap den 19 december 1923, samt fem myndiga barn i ett tidigare gifte, som år 1893 upplösts genom hustruns då timade frånfälle;

att Hilma Adolfina Johansdotter varit anställd såsom hushållerska hos Pettersson under åren 1893—1923;

att bouppteckningen i boet efter Pettersson utvisade en behållning av omkring 2,700 kronor;

samt att änkefru Pettersson, som på grund av sjukdom från och med den 18 februari 1938 vårdas å Skaftökommunernas ålderdomshem, ej har andra inkomster än folkpension med 307 kronor 20 öre samt arrendeinkomst av en mindre fastighet med 100 kronor, eller sammanlagt 407 kronor 20 öre för år.

Enligt § 32 i reglementet för statens pensionsanstalt grundlägger äktenskap, som delägare i anstalten ingår efter det han fyllt 65 år, icke rätt till pension för änkan. Då Pettersson ingick sitt äktenskap vid en ålder av 68 år, äger hans efterlämnade änka följaktligen ej åtnjuta pension från nämnda anstalt.

I en till statens pensionsanstalt inkommen skrift anhöll änkefru Pettersson att komma i åtnjutande av änkepension. Genom beslut den 25 januari 1935 lämnade anstalten ansökningen utan bifall under hänvisning till föreskriften i § 32 i reglementet för anstalten.

Härefter anhöll änkefru Pettersson i en den 21 oktober 1936 dagtecknad skrift hos Kungl. Maj:t att komma i åtnjutande av änkepension utan hinder av den omständigheten, att hennes äktenskap med förre folkskolläraren Pettersson ingåtts först efter det mannen fyllt 65 år.

I häröver avgivet utlåtande anförde *statens pensionsanstalt* att, då berörda stadgande i reglementet för anstalten finge anses vara av principiell betydelse, anstalten med hänsyn jämväl till konsekvenserna hemställde, att framställningen icke måtte föranleda till någon Kungl. Maj:ts åtgärd. *Statskontoret*, som jämväl hördes över ansökningen, avstyrkte bifall till densamma på de skäl, som av statens pensionsanstalt i ärendet anförts.

Genom beslut den 12 februari 1937 fann *Kungl. Maj:t* den gjorda ansökningen icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Frågan om beredande av pension åt änkefru Pettersson var därefter föremål för prövning av 1938 års riksdag i anledning av en då i ämnet väckt motion.

I utlåtande nr 32, punkt 14, anförde *bankoutskottet*, att det i motionen väckta förslaget avsåge, att riksdagen skulle med åsidosättande av ovanberörda bestämmelse i reglementet för statens pensionsanstalt tillerkänna änkefru Pettersson pension genom särskilt beslut. Utskottet hade icke kunnat undgå att finna en sådan åtgärd av principiella synpunkter betänklig. Med hänsyn därtill och då ett bifall till motionen sannolikt skulle medföra icke önskvärda konsekvenser, ansåg sig utskottet böra avstyrka bifall till densamma.

Vid utskottets utlåtande var fogad en av två ledamöter i utskottet avgiven *reservation*, i vilken hemställdes, att riksdagen måtte bevilja änkefru Pettersson en årlig pension av 444 kronor. Såsom stöd för sitt yrkande anförde reservanterna, bland annat, att riksdagen visserligen tidigare i regel uppehållit principen att icke medgiva pension åt befattningshavares efterlevande, vilka saknat pensionsrätt på den grund, att befattningshavaren ingått äktenskap efter uppnåendet av viss i vederbörligt pensionsreglemente angiven levnadsålder. Undantag från denna regel hade emellertid förekommit, då särskilda förhållanden syntes föreligga. Enligt reservanternas uppfattning vore omständigheterna i förevarande fall sådana, att pension syntes kunna beviljas utan risk för omfattande konsekvenser.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Vid den förnyade prövning utskottet i år ägnat förevarande pensions- ärende, har utskottet funnit starka billighetskäl tala för att änkefru Pettersson — oaktat äktenskapet ingåtts efter den tid, då enligt gällande bestämmelser äktenskapet skulle hava slutits för att i vanlig ordning medföra pensionsrätt — beredes något understöd av staten. Enligt utskottets mening synas omständigheterna i förevarande fall, främst det förhållandet, att änkefru Pettersson under en lång följd av år före äktenskapets ingående i egenskap av husföreståndarinna varit anförtrodd vårdnaden av Petterssons fem barn i ett tidigare gifte, vara av den säregna beskaffenhet, att ett beslut i sådan riktning icke torde kunna bli va prejudicerande. Vad angår pensionsbeloppets storlek synes detta, på sätt motionärerna föreslagit, skäligen böra bestämmas till 444 kronor för år.

Utskottet.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen, i anledning av förevarande motioner I: 93 och II: 150, må medgiva, att förre folkskolläraren Per August Petterssons änka Hilma Adolfina Pettersson, född Johansdotter, må från och med den 1 januari 1939 under sin återstående livstid, så länge hon förblir änka, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 444 kronor.

9:o.

Läroverksadjunkten Sven Fritiof Dehléns änka och barn. I motion I: 162 hemställer herr *Herlitz*, »att riksdagen måtte medgiva framlidne läroverksadjunkten Sven Fritiof Dehléns efterlevande rätt till familjepension enligt bestämmelserna i allmänna familjepensionsreglementet utan hinder därav att Dehlén avlidit före den 1 januari 1938».

Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Dehlén var född den 31 juli 1891 och avled den 28 december 1937;

att han, som under tiden den 11 januari—den 7 mars 1915, läsåret 1917/1918 och höstterminen 1919 tjänstgjorde som vikarierande adjunkt vid olika

skolor samt från och med höstterminen 1920 intill utgången av april månad 1936 innehade anställning som extra lärare vid Vasa realskola i Stockholm, utnämndes till adjunkt vid samma skola från och med den 1 maj 1936;

att han såsom närmaste anhöriga efterlämnade änkan Hildur Dehlén, född 1893, och tre barn, födda 1922, 1923 och 1929;

att bouppteckningen efter Dehlén utvisade en behållning av 6,693 kronor;

samt att änkan och barnen enligt ett av statens pensionsanstalt den 14 februari 1938 utfärdat familjepensionsbrev från början av januari månad 1938 åtnjuta pension, som under år 1938 uppgått till 2,504 kronor.

I en den 25 september 1938 dagtecknad skrift anhöll änkefru Dehlén, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärd för att hon och hennes barn skulle komma i åtnjutande av samma pensionsbelopp, som tillkomma läroverksadjunkternas efterlevande, sedan allmänna familjepensionsreglementets bestämmelser blivit tillämpliga å dessa befattningshavare från och med den 1 januari 1938.

I ett häröver den 10 oktober 1938 avgivet utlåtande fann sig *statens pensionsanstalt* av principiella skäl och med hänsyn till konsekvenserna icke kunna tillstyrka bifall till framställningen.

Skolöverstyrelsen anförde i utlåtande den 14 november 1938 bland annat följande:

»Överstyrelsen har tidigare haft en liknande ansökan till behandling, nämligen från fru Greta Stefania Melin, änka efter rektorn vid folkskoleseminariet i Luleå G. F. Melin, som avled den 23 december 1937. Till ifrågakommande ansökan ansåg sig överstyrelsen med hänsyn till de synnerligen ömmande omständigheter, som förelågo, böra förorda bifall. Eders Kungl. Maj:t fann den emellertid genom nådigt beslut den 26 augusti 1938 icke föranleda någon Eders Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Överstyrelsen finner, att liknande billighetsskäl tala för den förevarande ansökningen och skulle därför helst vilja tillstyrka den men anser sig med hänsyn till Eders Kungl. Maj:ts nyssnämnda beslut ej kunna göra det. Överstyrelsen tillåter sig emellertid uttala den förhoppningen, att, därest utredning om förbättring av från statens pensionsanstalt utgående familjepensioner blir verkställd, en avsevärd förbättring blir beslutad i de fall, då beloppen, såsom i det förevarande, numera icke kunna anses trygga familjens försörjning.»

Genom beslut den 9 december 1938 fann *Kungl. Maj:t* änkefru Dehléns ansökning icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Utskottet.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att läroverksadjunkten Dehlén avlidit den 28 december 1937 eller endast fyra dagar före ikraftträdandet av 1937 års avlöningsreglemente för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsende. Den föreliggande motionen avser, att Dehléns efterlevande skulle erhålla pension som om bestämmelserna i allmänna familjepensionsreglementet, vilka blevo tillämpliga å efterlevande till läroverkslärare, som avlidit efter ingången av år 1938, varit gällande vid tiden för Dehléns frånfälle. Även om enligt utskottets uppfattning billighetsskäl kunna tala för

ett bifall till motionen, har utskottet likväl av principiella skäl och med hänsyn till konsekvenserna ansett sig icke kunna tillstyrka, att på sätt i motionen yrkats nu ifrågakvarande bestämmelser skulle givas retroaktiv verkan. På grund av vad sålunda anförts, får utskottet avstyrka bifall till motionen.

Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motion I:162 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

10:o.

Rektorn vid statens folkskoleseminarium i Luleå Gustaf Frithiof Melins änka och barn. I motion I: 163 hemställer herr *Caap*, »att riksdagen måtte medgiva, att den änkefru Melin och hennes barn Gunvor Viktoria och Karl-Erik tillkommande familjepensionen får, från och med den 1 januari 1938, bestämmas och utgå i enlighet med föreskrifterna i allmänna familjepensionsreglementet samt i kungörelsen den 17 juni 1938 (nr 516) angående ikraftträdande av allmänna familjepensionsreglementet för lärare vid statens undervisningsväsende m. fl.».

Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Melin var född den 26 november 1887 och avled den 23 december 1937;

att han, som under åren 1910—1915 tjänstgjorde som vikarierande adjunkt vid olika statliga, kommunala och enskilda läroanstalter, utnämndes till ordinarie adjunkt vid statens folkskoleseminarium i Härnösand från och med den 1 juli 1915, ordinarie lektor vid samma seminarium från och med den 1 november 1921, lektor vid statens folkskoleseminarium i Luleå från och med den 1 juli 1935 samt förordnades till rektor vid sistberörda seminarium den 7 oktober 1926;

att han såsom närmaste anhöriga efterlämnade änkan Greta Stephania Melin, född Vigström, vilken är född den 19 juli 1888, samt barnen Gunvor Viktoria, född den 18 juli 1919, och Karl-Erik, född den 9 april 1922;

att bouppteckningen efter Melin utvisade en behållning av allenast omkring 300 kronor;

att änkefru Melin enligt ett den 14 april 1938 dagtecknat läkarintyg på grund av ett svårartat, kroniskt hjärtfel är oförmögen till kroppsarbete och även i övrigt måste underkasta sig en skonande regim, som starkt nedsätter hennes arbetsförmåga;

samt att änkan och barnen enligt ett av statens pensionsanstalt den 14 februari 1938 utfärdat familjepensionsbrev från början av januari månad 1938 åtnjuta en årlig familjepension av 2,130 kronor, å vilket belopp dyrtidstillägg utgår enligt de för oreglerad familjepension fastställda grunder.

I en den 18 april 1938 dagtecknad skrift anhöll änkefru Melin, att Kungl. Maj:t måtte antingen förklara henne berättigad att från början av januari månad 1938 uppbära familjepension med det belopp, som skulle ha utgått, därest den nya löneregleringen för statens undervisningsväsende, vilken trädde i kraft från och med den 1 januari 1938, varit tillämplig å hennes man, eller och vidtaga åtgärder, som kunde leda till beviljande åt henne av det högre pensionsbelopp, som enligt de nya bestämmelserna skulle hava tillkommit henne.

Statens pensionsanstalt anförde i anledning av förevarande ansökning följande:

Vid tiden för rektor Melins död den 23 december 1937 ägde rektor vid folkskoleseminarium tjänstepensionsrätt enligt civila pensionslagen och familjepensionsrätt i statens pensionsanstalt. Pensionsunderlaget vore 5,600 kronor och familjepensionsunderlaget $0.20 \times 5,600 + 300 = 1,420$ kronor. Den sökanden och hennes båda barn tillkommande pensionen utgjorde 150 % av familjepensionsunderlaget eller 2,130 kronor. Härtill komme dyrtidstillägg enligt de för oregrerad familjepension fastställda grunder, vilket tillägg vid tillämpning av det för innevarande kvartal gällande procenttalet utgjorde 804 kronor för år. De sammanlagda pensionsförmånerna uppginge sålunda för närvarande till 2,394 kronor för år.

I samband med lönereglering från och med den 1 januari 1938 för statens undervisningsväsende hade rektor vid folkskoleseminarium underkastats bestämmelserna i civila tjänstepensionsreglementet men bibehållits vid familjepensionsrätt i statens pensionsanstalt. Därvid blev tjänstepensionsunderlaget 6,996 kronor och familjepensionsunderlaget $0.20 \times 6,996 + 300 = 1,699$ kronor 20 öre. Häremot svarande årliga familjepensionsförmåner för änka jämte två barn utgjorde familjepension 2,548 kronor 80 öre och dyrtidstillägg (enligt de för nyreglerad familjepension fastställda grunder) 576 kronor eller sammanlagt 3,124 kronor 80 öre.

Emellertid hade i proposition nr 290 till 1938 års riksdag föreslagits, bland annat, att de ordinarie befattningshavare vid statens undervisningsväsende, vilka blivit underkastade civila tjänstepensionsreglementet men som för familjepension ägde delaktighet i statens pensionsanstalt, skulle inordnas under allmänna familjepensionsreglementet från och med den 1 juli 1938 samt att för de befattningshavare, som erhållit lönereglering från 1938 års ingång och som före den 1 juli 1938 avlidit, familjepensionsrätten skulle regleras i enlighet med de nya bestämmelserna. Därest i propositionen föreslagna familjepensionsbestämmelser bleve fastställda, skulle ett bifall till sökandens framställning innebära, att hon och hennes båda barn skulle komma i åtnjutande av årlig familjepension till belopp, som enligt allmänna familjepensionsreglementet tillkomme änka jämte två barn efter befattningshavare i lönegrad B 30 eller fast pensionsdel 4,539 kronor och rörlig pensionsdel (enligt för innevarande kvartal gällande procenttal) 635 kronor 46 öre, tillhopa 5,174 kronor 46 öre.

Då ett bifall till framställningen uppenbarligen skulle kunna få prejudicerande verkningar och medföra vittgående konsekvenser, fann sig pensionsanstalten förhindrad att tillstyrka densamma.

I avgivet utlåtande ansåg sig *skolöverstyrelsen*, med hänsyn till de synnerligen ömmande omständigheter, som förelåge, böra förorda bifall till framställningen.

Statskontoret anförde, att i betraktande av de i detta ärende föreliggande omständigheterna billighetsskäl visserligen kunde åberopas till stöd för ett tillmötesgående av förevarande framställning. Såsom statens pensionsanstalt framhållit, skulle emellertid ett bifall till densamma kunna få prejudicerande verkningar och medföra vittgående konsekvenser. Vid sådant förhållande fann sig statskontoret icke böra förorda bifall till framställningen.

Genom beslut den 26 augusti 1938 fann *Kungl. Maj:t* ansökningen icke föranleda någon *Kungl. Maj:ts* vidare åtgärd.

Då omständigheterna i förevarande fall synas vara väsentligen likartade med dem, som föreligga beträffande det under nästföregående punkt behandlade ärendet, torde icke heller nu ifrågavarande motion böra föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Utskottet.

Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motion I: 163 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

B. Affärsdrivande verks medel.

I. Postmedel.

11:o.

Avlidne brevbäraren Hjalmar Hedenborgs frånskilda hustru. I en den 10 mars 1939 dagtecknad proposition nr 203 har *Kungl. Maj:t*, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, i punkten 6 föreslagit riksdagen medgiva, att avlidne brevbäraren Hjalmar Hedenborgs frånskilda hustru Johanna Axelina Hedenborg, född Broberg, må från och med den 1 januari 1939 under sin återstående livstid, så länge hon förblir ogift, uppbära en årlig pension av 588 kronor, att utgå av postmedel.

Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Hedenborg var född den 27 juni 1874 och avled den 23 februari 1927;
att han konstituerades till ordinarie brevbärare vid postverket från och med den 1 januari 1909 och erhöll avsked med rätt till sjukpension å 1,248 kronor för år från och med den 1 maj 1925;

att han var delägare i civilstatens änke- och pupillkassa med ett delaktighetsbelopp, som vid tidpunkten för hans frånfälle utgjorde 470 kronor;

att han den 7 november 1903 ingick äktenskap med Johanna Axelina Broberg, född den 31 maj 1878;

att i äktenskapet föddes 2 söner och 2 döttrar, av vilka barn det yngsta föddes år 1913;

att Stockholms rådhusrätt den 28 maj 1925 dömde till äktenskapsskillnad mellan makarna, därvid hustrun berättigades att hava vårdnaden om de omyndiga barnen ävensom att av mannen utbekomma visst bidrag till det yngsta barnets underhåll;

att icke någon av makarna efter äktenskapsskillnaden ingått nytt äktenskap;

att efter mannen Hedenborgs frånfälle vart och ett av de två yngsta barnen åtnjutit pension från civilstatens änke- och pupillkassa, till dess barnet uppnått 21 års ålder, varemot fru Hedenborg såsom frånskild icke ägt utbekomma någon pension;

samt att fru Hedenborg, som är medellös och numera icke kan genom eget arbete förtjäna sitt uppehälle, lever under synnerligen bekymmersamma ekonomiska omständigheter.

Statskontoret har tillstyrkt utverkande av pension åt fru Hedenborg till belopp, motsvarande vad som skulle hava tillkommit henne, därest makarnas äktenskap varit bestående vid mannens död, och har statskontoret härvid anfört, bland annat, följande:

Sökanden är såsom frånskild icke författningsenligt berättigad att erhålla pension efter sin framlidne make. Med hänsyn till den ställning fullmäktige för civilstatens änke- och pupillkassa tidigare intagit i liknande fall — t. ex. enligt beslut av 1926 års fullmäktige angående pension åt f. d. vaktmästaren J. F. O. Bäckströms frånskilda hustru och 1929 års fullmäktiges beslut i fråga om pension åt f. d. brevbäraren K. A. L. Ahlstrands och f. d. postassistenten J. H. Nyléns frånskilda hustru — synes emellertid anledning förefinnas för antagandet, att, därest kassan icke övertagits av statsverket, kassans fullmäktige på grund av föreliggande omständigheter av ömmande art beviljat sökanden i nu förevarande ärende pension från kassan till enahanda belopp, som skulle hava tillkommit henne, därest makarnas äktenskap varit bestående vid mannens död.

Förutom de billighetsskäl, som i förevarande fall tala för ett dylikt medgivande, får statskontoret framhålla, att enligt vad ett till ämbetsverket ingivet läkarintyg utvisar sökanden på grund av blodkärllssjukdom och reumatisk muskel- och ledvärk är oförmögen till förvärvsarbete.

Enligt statskontorets mening bör sökanden icke i familjepensionshänseende komma i en sämre ställning genom statsverkets övertagande av änke- och pupillkassan. Med hänsyn till de omständigheter av säregen och ömmande art, som i förevarande fall äro för handen, vill ämbetsverket därför förorda, att riksdagens medgivande inhämtas därtill, att sökanden måtte från och med den 1 januari 1939 komma i åtnjutande av familjepension till enahanda årliga belopp, som skulle hava tillkommit henne, därest makarnas äktenskap fortfarit till mannens död.

Föredragande *departementschefen* har i ärendet anfört i huvudsak följande:

Med hänsyn till vad i ärendet anförts till stöd för den föreliggande framställningen ville departementschefen icke motsätta sig, att förslag förelades riksdagen i fråga om pension åt fru Hedenborg. Pensionen syntes böra be-

stämmas till ett belopp av 588 kronor för år, vilket belopp jämte därå utgående dyrtidstillägg ungefärligen motsvarade vad som sammanlagt skulle hava tillkommit fru Hedenborg, om makarnas äktenskap bestått till mannens död.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

12:o.

Befälhavaren å postångfartyget Öland Nils August Richard Julins änka. I likalydande motionerna I: 8 av herrar *Magnusson, Karl*, och *Heiding* samt II: 60 av herr *Tornegård* jämte fyra av andra kammarens övriga ledamöter har hemställts, »att riksdagen måtte tillerkänna kapten Julins efterlevande änka, Agda Emilia Julin, född Dufva, och hans minderåriga dotter Eira Birgitta pension eller understöd till skäligt belopp — förslagsvis änkan Julin 1,500 kronor för år, så länge hon lever ogift, och den minderåriga dottern 500 kronor intill utgången av den månad, under vilken hon fyller 19 år — att utgå av postmedel från och med dagen näst efter kapten Julins frånfälle».

Av handlingarna i ärendet inhämtas,
att Julin var född den 11 oktober 1875 och avled den 22 september 1938;
att han var anställd som befälhavare å postångfartyget Öland från och med den 1 november 1922 intill sin död;

att han vid sin död efterlämnade änkan Agda Emilia Julin, född Dufva, som är född den 24 november 1888, samt fyra barn, av vilka det yngsta är fött år 1921;

att bouppteckningen i boet efter Julin utvisade en behållning av 5,817 kronor;

att enligt tvenne under 1939 utfärdade läkarintyg änkefru Julins arbetsförmåga är nedsatt på grund av kronisk hjärtsjukdom;

samt att hon icke kan påräkna något bidrag till sin försörjning av barnen, av vilka ende sonen, född år 1918, för närvarande vårdas på sanatorium för behandling av lungtuberkulos.

Över föreliggande motion har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat utlåtande av statskontoret, som hört generalpoststyrelsen.

Generalpoststyrelsen har anfört följande:

I skrivelse till Konungen den 14 juni 1935 angående pensionering av befälspersonalen å postångfartyget Öland anförde generalpoststyrelsen bl. a. följande: »Sedan generalpoststyrelsen i annat sammanhang till Kungl. Maj:t avgivit yttrande och förslag angående de vid postverket anställda icke ordinarie tjänstemän, vilka böra genom beslut av Kungl. Maj:t jämlikt 1 § 2

mom. b) civila tjänstepensionsreglementet erhålla pensionsrätt enligt nämnda reglemente, får generalpoststyrelsen härigenom, under åberopande av bestämmelsen i 1 § 4 mom. sagda reglemente, till Kungl. Maj:ts avgörande hänskjuta frågan angående pensionering av den å postångfartyget Öland anställda befälspersonal.

Beträffande här ifrågavarande personal, som för närvarande är helt i avsaknad av pensionsrätt, har pensionsfrågan hitintills måst från fall till fall lösas genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen. Då detta sätt för pensionering uppenbarligen måste anses såsom mindre tillfredsställande och då en på bidragsplikt grundad tjänstepensionsrätt ur såväl den enskilda befattningshavarens som statens synpunkt avgjort är att föredraga, synes det generalpoststyrelsen önskvärt, att sagda personal nu beredes pensionsrätt inom ramen för civila tjänstepensionsreglementets bestämmelser. — — —

Ehuru postångfartyget endast uppehåller trafik under sex månader varje år — seglationsperioden omfattar tiden november—april — kommer dock personalen på grund av utrustnings-, uppläggnings- och reparationsarbeten att vara i tjänst under avsevärt längre tid. Den årliga tjänstetiden beräknas därför i medeltal uppgå till:

för kaptenen 9 månader, — — —

Det förtjänar i detta sammanhang anmärkas, att kaptenen, även under den tid han icke tjänstgör å fartyget, månatligen avgiver medelsredovisningar för postångfartyget samt i övrigt står till generalpoststyrelsens förfogande för avgivande av yttrande och förslag i allt vad som berör fartyg.

Då det gäller att bestämma de lönegrader, till vilka nu ifrågavarande befälsbefattningar böra hänföras i pensionshänseende, har generalpoststyrelsen, som finner sagda befattningar såväl i löne- som övriga hänseenden närmast vara att jämföra med de i löneplanen för tjänstemän vid statens järnvägar upptagna befattningar: befälhavare av klass 2 å ångfärja — — — ansett sig böra föreslå, att kaptensbefattningen placeras i 24:e lönegraden

Generalpoststyrelsen utgår från, att vid beräkning av tjänstår, som avses i civila tjänstepensionsreglementet, envar av här ifrågavarande befattningshavares årliga tjänstgöringstid skall läggas till grund.

Under åberopande av vad ovan anförts får generalpoststyrelsen hemställa, att Kungl. Maj:t måtte besluta, att postångfartyget Ölands befälspersonal meddelas pensionsrätt enligt civila tjänstepensionsreglementet med placering i pensionshänseende i följande lönegrader enligt den för icke ordinarie befattningshavare fastställda löneplan:

en kaptensbefattning i 24:e lönegraden, — — —

samt att envar av här ifrågavarande befattningshavare må äga att såsom tjänsteår tillgodoräkna två tredjedelar av den tid, under vilken vederbörande, innan reglementet blivit å honom tillämpligt, innehaft anställning hos postverket.»

Genom beslut den 12 januari 1939 har emellertid Kungl. Maj:t efter statskontorets hörande funnit förenämnda framställning icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Därest befälspersonalen å postångfartyget Öland beretts pensionsrätt på sätt generalpoststyrelsen föreslagit i sin förenämnda skrivelse, hade kapten Julins efterlevande varit berättigade till familjepension enligt bestämmelserna i allmänna familjepensionsreglementet.

Då sådan möjlighet till erhållande av familjepension nu icke föreligger, finner generalpoststyrelsen — i likhet med motionärerna — skäligt med hänsyn såväl till kapten Julins tjänstgöring i postverket, beträffande vilken de i motionen lämnade uppgifterna vitsordas, som till övriga i ärendet anförda

omständigheter, att änkefru Julin av riksdagen tillerkännes en årlig pension att — så länge hon lever ogift — utgå av postmedel räknat från och med dagen näst efter kapten Julins frånfälle.

Beträffande storleken av sådan pension torde böra framhållas, att, därest generalpoststyrelsens förenämnda framställning angående pensionsrätt för befälspersonalen å postångfartyget Öland vunnit Kungl. Maj:ts bifall, familjepensionens fasta del för kapten Julins efterlevande maka skulle hava uppgått till 918 kronor per år (reducering gjord med hänsyn till den avkortade tjänstgöringstiden per år). Enligt generalpoststyrelsens mening synes eventuell pension till änkefru Julin icke böra bestämmas till högre belopp än nu nämnts.

Statskontoret har anfört, att statskontoret i likhet med generalpoststyrelsen funne skäl tala för att Julins änka, som visserligen icke uppnått högre levnadsålder än 50 år men vars arbetsförmåga på grund av hjärtsjukdom för framtiden vore avsevärt nedsatt, bereddes en årlig pension av statsmedel. Ifråga om pensionens storlek ansåge sig statskontoret böra såsom skäligt belopp föreslå 800 kronor, eller, efter avrundning uppåt för vinnande av delbarhet med tolv, 804 kronor. Beträffande den i motionen väckta frågan om understöd åt makarnas dotter, Eira Birgitta, framhöll statskontoret att, då dottern redan innevarande år uppnådde 18 års ålder, ämbetsverket med hänsyn till vad bankoutskottet vid 1930 års riksdag i sitt utlåtande nr 14 uttalat ifråga om grunderna för beredande av uppfostringsbidrag åt minderåriga barn, icke ansåge sig kunna tillstyrka motionen i denna del. Därest emellertid riksdagen skulle anse, att understöd borde ifrågakomma i föreliggande fall, finge statskontoret föreslå, att detta bestämdes till ett belopp av 240 kronor, för år räknat, att utgå till och med utgången av innevarande kalenderår.

I likhet med de hörda myndigheterna finner utskottet bärande skäl tala för att änkefru Julin beredes en årlig pension av statsmedel. Beträffande storleken av pensionsbeloppet vill utskottet i anslutning till vad generalpoststyrelsen ifrågasatt förorda, att detsamma bestämmas till 912 kronor. Tillräckliga skäl hava ej synts utskottet föreligga för ett tillmötesgående av det i motionerna väckta yrkandet om uppfostringsbidrag åt makarna Julins dotter Eira Birgitta.

Utskottet.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen, i anledning av förevarande motioner I: 8 och II: 60, må medgiva, att befälhavaren å postångfartyget Öland Nils August Richard Julins änka Agda Emilia Julin, född Dufva, må, räknat från och med den 1 januari 1939, under sin återstående livstid, så länge hon förblir änka, uppbära en årlig pension av 912 kronor, att utgå av postmedel.

II. Trafikmedel.

13:o.

Arbetschefen hos statens järnvägsbyggnader C. J. A. Wästfelts änka. I likalydande motionerna I: 7 av herr *Gabrielsson* jämte fem av första kammarens övriga ledamöter och II: 21 av herr *Arneberg* jämte sex av andra kammarens övriga ledamöter hemställes, »att riksdagen måtte medgiva, att den till änkefru Wästfelt år 1936 beviljade årliga pensionen av 900 kronor måtte från och med den 1 januari 1939 höjas till 1,200 kronor».

Av handlingarna i ärendet inhämtas,
att Wästfelt var född den 2 april 1873 och avled den 26 juni 1935;
att han anställdes vid statens järnvägsbyggnader den 15 oktober 1898, var-
est han — med undantag för tiden den 1 maj 1903—den 5 mars 1908 —
tjänstgjorde till sin död eller alltså nära 32 år;
att han såsom anställd vid statens järnvägsbyggnader icke kunde vinna
inträde i statens järnvägars änke- och pupillkassa;
att av honom hos försäkringsbolag sökt livförsäkring icke beviljats på
grund av viss sjukdom, varav han led;
att han vid sin död efterlämnade änkan Märta Maria Louise Wästfelt,
född Vestfelt, vilken är född den 9 januari 1878, samt en son och fem döt-
tar;
att änkefru Wästfelt enligt läkarintyg lider av vissa sjukdomar, vilka i
avsevärd grad nedsätta hennes arbetsförmåga;
samt att bouppteckningen efter Wästfelt utvisade en behållning av 5,882
kronor.

Frågan om pension åt änkefru Wästfelt var föremål för prövning av 1936
års riksdag i anledning av då i ämnet väckta motioner (I: 49 och II: 149).

I utlåtande nr 26, punkt 19, anförde *bankoutskottet*, att utskottet fann
omständigheterna i förevarande fall vara sådana, att en årlig pension syn-
tes kunna beviljas änkefru Wästfelt utan uppgivande av den principiella
ståndpunkt, riksdagen tidigare intagit vid behandling av frågor rörande un-
derstöd åt efterlevande till avlidna tjänstemän vid statens järnvägsbyggnad-
er. Beträffande pensionsbeloppets storlek ansåg sig utskottet böra föreslå
ett årligt belopp av 900 kronor, att utgå av trafikmedel från och med den 1
januari 1936. På grund härav hemställde utskottet, att riksdagen i anled-
ning av förevarande motioner måtte medgiva, att Wästfelts änka finge från
och med den 1 januari 1936 under sin återstående livstid, så länge hon för-
bleve änka, uppbära en årlig pension av 900 kronor, att utgå av trafikmedel.
Riksdagen biföll utskottets hemställan.

I nu förevarande motion anføres, bland annat, följande:

De förhållanden, som lågo till grund för riksdagens förenämnda beslut, hade numera förändrats såtillvida, att änkefru Wästfelt på grund av sin sjukdom blivit helt arbetsoförmögen, vilket framginge av det vid motionen fogade läkarintyget, och sålunda vore för sin framtida försörjning så gott som helt beroende av pensionen. Fru Wästfelts barn vore icke i stånd att i någon avsevärd mån bidra till hennes uppehälle. Det förtjänade vidare att påpekas, att riksdagen två år senare, år 1938, i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition nr 249, punkt 11, i ett liknande fall, nämligen till sektionssingenjören vid statens järnvägsbyggnader Bror Erik Axel Leonard Rönströms änka, medgivit en årlig pension av 1,200 kronor från och med den 1 mars 1937. Rönström var född den 8 april 1873 och avled den 2 februari 1937 samt hade tjänstgjort vid statens järnvägsbyggnader omkring 23 år 5 månader. Han efterlämnade vid sin död änkan Stina Margareta Eyvor Rönström, född Hallqvist den 22 december 1882, samt fyra vuxna barn. Bouppteckningen efter Rönström utvisade en behållning av omkring 3,580 kronor, varjämte av en av Rönström tecknad livförsäkring ett belopp av omkring 10,000 kronor tillföll änkefru Rönström såsom förmånstagare.

Med hänsyn till de förhållanden, som legat till grund för riksdagens båda ovannämnda beslut, samt den omständigheten, att änkefru Wästfelt numera blivit helt arbetsoförmögen, syntes pensionen till henne skäligen böra höjas till minst det belopp, som riksdagen beviljat änkefru Rönström.

Förevarande motioner avse, att riksdagen nu skulle företaga en höjning av det pensionsbelopp, 1936 års riksdag efter prövning av då föreliggande omständigheter fann skäligen tillerkänna änkefru Wästfelt. Då enligt bankoutskottets uppfattning någon väsentlig förändring ej inträffat i de förutsättningar, som lågo till grund för fastställandet av det änkefru Wästfelt beviljade pensionsbeloppet, har utskottet, med hänsyn jämväl till de konsekvenser ett bifall till motionerna skulle kunna medföra, ansett sig böra avstyrka bifall till desamma.

Utskottet.

Åberopande det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motioner I: 7 och II: 21 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

14:o.

Verkstadsarbetaren vid statens järnvägar Olof Fredrik Petterssons änka.

I motion II: 152 hemställa herrar *Larsson* i Julita och *Jonsson* i Eskilstuna, »att änkan efter förrådsarbetaren vid S. J. Olof Fredrik Pettersson, Eskilstuna, Anna Elisabet Pettersson, f. Kullberg, måtte av trafikmedel från statens järnvägar erhålla ett årligt understöd av 250 kronor».

Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Pettersson var född den 23 september 1884 och avled till följd av olycks-händelse utom arbetet den 25 juni 1934;

att han var anställd såsom stationskarl och verkstadsarbetare vid den sedermera av staten övertagna Norra Södermanlands järnväg under tiden den 1 maj 1908—den 30 juni 1931, eller sammanlagt 23 år 2 månader, samt såsom verkstadsarbetare vid statens järnvägar från och med den 1 juli 1931 intill sin död den 25 juni 1934, eller sammanlagt 2 år 11 månader 25 dagar;

att han vid sitt frånfälle efterlämnade änkan Anna Elisabet Pettersson, född Kullberg, vilken är född den 4 februari 1888, sonen Olov Folke, född den 14 december 1912, samt dottrarna Aina Evelina Elisabet, född den 12 februari 1911, Gerda Cecilia, född den 22 november 1914, Anna Lisa, född den 11 augusti 1919, och Vanja Margareta, född den 21 september 1931;

att bouppteckningen efter Pettersson utvisade en behållning av 3,225 kronor, varjämte två av Pettersson tecknade försäkringar å sammanlagt 3,500 kronor tillföll änkan såsom förmånstagare;

att enligt beslut av domstol änkefru Pettersson och yngsta dottern Vanja Margareta äga uppbära ett årligt skadestånd i anledning av mannens död genom olycksfall, den förra med 450 kronor och den senare med 180 kronor, varjämte förenämnda dotter enligt Kungl. Maj:ts beslut den 28 juni 1935 från och med den 1 juli 1934 till och med utgången av det kalenderår, varunder hon uppnår 18 års ålder, tillerkänts ett årligt uppfostringsbidrag å 120 kronor;

att änkan icke kan påräkna någon ekonomisk hjälp av barnen;

samt att enligt företett läkarintyg änkefru Petterssons arbetsförmåga är på grund av nervsjukdom nedsatt med 50 procent.

I en den 21 november 1934 dagtecknad skrift anhöll änkefru Pettersson, att Kungl. Maj:t måtte tillerkänna henne ett årligt understöd.

I anledning av ansökningen anförde *järnvägsstyrelsen*, bland annat, följande:

Sökanden hade visserligen icke uppnått högre ålder än 46 år men enligt läkarintyg vore hon på grund av nervsjukdom oförmögen att försörja sig genom eget arbete. Vid sådant förhållande och då hon icke syntes kunna påräkna något nämnvärt ekonomiskt bistånd av sina vuxna barn, ansåge järnvägsstyrelsen med hänsyn jämväl till omständigheterna i övrigt, att sökanden borde beredas ett årligt understöd av trafikmedel av 384 kronor, att utgå under hennes återstående livstid så länge hon befunne sig i sitt nuvarande änkestånd.

Vad åter anginge understöd i form av uppfostringsbidrag till sökandens minderåriga barn fann styrelsen omständigheterna i fallet ej vara i så hög grad ömmande, att dylikt understöd borde utgå.

Statskontoret anförde bland annat följande:

Med hänsyn till att sökanden ej uppnått mer än omkring 47 års ålder och då av handlingarna bilagt läkarutlåtande icke framginge, att sökanden vore för framtiden oförmögen att försörja sig genom arbete, kunde statskontoret för sin del icke biträda järnvägsstyrelsens förslag om utverkande av en årlig pension.

Omständigheterna i föreliggande fall syntes dock vara sådana, att understöd i form av uppfostringsbidrag till sökandens minderåriga barn borde kunna ifrågakomma. Statskontoret ville därför tillstyrka, att dylikt understöd

beviljades dottern Vanja Margareta, född den 21 september 1931, med 120 kronor årligen, att utgå till och med det kalenderår, varunder hon uppnådde 18 års ålder.

Genom förenämnda beslut den 28 juni 1935 fann *Kungl. Maj:t* skäligt på det sätt bifalla ansökningen, att makarna Petterssons dotter Vanja Margaret tillerkändes ett årligt uppfostringsbidrag av trafikmedel å 120 kronor från och med den 1 juli 1934 till och med utgången av det kalenderår, varunder hon uppnådde 18 års ålder.

Utskottet vill först erinra, att ifrågavarande pensionsärende är av beskaffenhet att böra prövas av *Kungl. Maj:t* i enlighet med de av 1930 års riksdag godkända grunderna för handläggning av ärenden om understöd i vissa fall åt efterlevande till personal i statstjänst. Frågan om beredande av understöd åt änkefru Pettersson var, såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen, föremål för prövning av *Kungl. Maj:t* år 1935, som därvid dock endast medgav, att ett uppfostringsbidrag av trafikmedel finge utgå åt makarna Petterssons yngsta dotter. Det torde ankomma på *Kungl. Maj:t* att efter vederbörlig ansökan pröva och avgöra, huruvida numera förutsättningar föreligga för att bereda jämväl änkefru Pettersson ett årligt understöd av trafikmedel. Vid sådant förhållande har utskottet ansett sig sakna anledning att till behandling upptaga den i föreliggande motion gjorda framställningen.

Utskottet.

På grund av det anförda hemställer utskottet,

att förevarande motion II: 152 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 21 april 1939.

På bankoutskottets vägnar:

BJ. HOLMGREN.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Ehrnberg, Berling, Sandén, Nilsson* i Mölndal, *Sundvik, Swartling, Bodin* i Visby och *Albertsson*;

från andra kammaren: herrar *Holmgren, Lovén, Paulsen, Andersson* i Falkenberg, *K. A. Westman, Gustavson* i Västerås, *Osberg* och *Andersson* i Lindome; dock att i behandlingen av punkterna 8—14 deltagit herr *Leander* i stället för herr *Sandén* och herr *Johansson* i Djursnäs i stället för herr *Andersson* i Falkenberg.

Reservation

vid *punkten 8* (ang. pension åt f. d. folkskolläraren Per August Petterssons änka):

av herrar *Holmgren, Ehrnberg, Swartling, Osberg* och *Andersson* i Lindome, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Då några nya omständigheter av betydelse för bedömande av den föreliggande pensionsfrågan icke förebragts, saknar utskottet anledning frångå den ståndpunkt utskottet i förevarande ärende intog vid nästföregående års riksdag. Utskottet är således alltjämt av den uppfattningen, att ett bifall till motionen skulle med hänsyn till ärendets principiella innebörd medföra vittgående konsekvenser. Ett avsteg från den i reglementet för statens pensionsanstalt meddelade föreskriften, att äktenskap, som ingås efter det delägare fyller 65 år, icke grundlägger rätt till pension, måste framstå såsom så mycket mer anmärkningsvärt, som riksdagen vid de senaste årens pensionslagstiftning funnit sig böra bestämma gränsåldern för ingående av äktenskap, som berättigar till pension, till 60 år. Enligt bestämmelserna i såväl allmänna familjepensionsreglementet som familjepensionsreglementet för folkskollärare m. fl. tillkommer pensionsrätt sålunda ej make, om äktenskapet ingåtts efter det befattningshavaren uppnått 60 års ålder.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att förevarande motioner I: 93 och II: 150 ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»